

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Boekbespreking van: M. Eekhout (2020) Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog : De rol van voorwerpen in de oorlogsherinnering, 1566-1750]

Janssen, G.

DOI

[10.5117/TVG2021.1.019.JANS](https://doi.org/10.5117/TVG2021.1.019.JANS)

Publication date

2021

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Geschiedenis

License

CC BY-NC

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Janssen, G. (2021). [Boekbespreking van: M. Eekhout (2020) Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog : De rol van voorwerpen in de oorlogsherinnering, 1566-1750]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 134(1), 158-159. <https://doi.org/10.5117/TVG2021.1.019.JANS>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

Marianne Eekhout, *Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog. De rol van voorwerpen in de oorlogsherinnering, 1566-1750* (Verloren; Hilversum 2020) 128p., ill., €15,- ISBN 9789087048372

Een tastbare strijd

Wie herinnert zich wat, wanneer, hoe en waarom? Dat zijn de vragen die Marianne Eekhout hebben geïnspireerd bij het schrijven van *Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog*. Zoals de ondertitel verraaft, richt de auteur zich specifiek op de rol van objecten in de herinneringscultuur van de Tachtigjarige Oorlog, zoals die in de late zestiende en zeventiende eeuw ontstond. Het boek, uitgegeven in de Zeven Provinciën Reeks, is een toegankelijk geschreven en fraai geïllustreerde bewerking van *Material Memories of the Dutch Revolt. The Urban Memory Landscape in the Low Countries, 1566-1700*, de dissertatie van de auteur uit 2014 (online beschikbaar via www.openaccess.leidenuniv.nl). Net als het proefschrift, draagt deze uitgave de sporen van het gemeenschappelijke onderzoeksproject naar oorlogsherinneringen dat Judith Pollmann tussen 2008-2013 in Leiden coördineerde.

Volgens Eekhout gaat haar boek over ‘wat onze voorouders bewaarden, aanschafden en koesterden, en waarover zij verhalen vertelden aan hun kinderen en kleinkinderen’ (p. 7). Die bondige agenda lijkt wat al te bescheiden. De auteur weet in amper honderd pagina’s een indrukwekkend assortiment aan voorwerpen (glazen en gevelstenen, potten en penningen, schetsen en schilderijen, kruithoorns en kanonskogels) samen te brengen en te plaatsen binnen het collectieve (en explosieve) referentiekader van de burgeroorlog in de vroegmoderne Nederlanden. Het verhaal van die oorlog zelf wordt de lezer geacht zo ongeveer te kennen. Eekhout behandelt chronologisch memorabilia uit de strijd (H. 1), objecten die later in opdracht werden vervaardigd (H. 2-4)

en de rol van materiële oorlogsherinneringen na de Vrede van Munster (H. 5).

Om tenminste drie redenen is dit is een waardevolle studie voor zowel historici als kunsthistorici. Om te beginnen is er de gekozen methode. Door de functionaliteit van memorabilia centraal te stellen, rubriceert en contextualiseert Eekhout voorwerpen binnen specifieke sociale omgevingen (familiaal, lokaal, nationaal) en religieuze circuits (katholiek, gereformeerd, waarbij de laatste term synoniem lijkt te zijn voor ‘protestants’). Ze brengt zo helder in kaart wat werd verzameld, door wie, op welke manieren en waarom. Een sprekend voorbeeld zijn kanonskogels, een mateloos populair verzamelobject, omdat ze volgens Eekhout door hun vernietigende kracht ontzag inboezemden, maar ook symbool waren van hoop en devotie. Even intrigerend is de rol van ere- en herdenkingspenningen, die als familiaal statusobject opvallend vaak een plaats kregen op kinderportretten (zowel bij meisjes als jongens). Materieel bewijs dat kon aantonen dat een familie ‘goed was geweest in de oorlog’ vormde belangrijk maatschappelijk kapitaal in beide kampen van het conflict. Wie geen roemrucht oorlogsverleden voorhanden had, kon ook zelf spullen aanschaffen. Prenten waren in de zeventiende eeuw zeer toegankelijk en wie wat meer te besteden had, kocht een schilderij. Het ‘afdanken van waardgelders’ was na 1620 zo populair onder Maurits-fans dat de voorstelling bij verschillende schilders op voorraad verkrijgbaar was.

Na een bespreking van persoonlijke herinneringsbehoeften verlegt Eekhout de aandacht naar de rol van de oorlog in *city*

branding. Iconische overblijfselen van de strijd werden al vroeg instrumenten om stedelijke harmonie en gemeenschappelijke identiteit te bevorderen. Daartoe werd erfgoed ook hergebruikt, zoals de altaarsteen uit de Leidse Pieterskerk die een functie kreeg als plaquette in de gevel van het stadhuis met een tekst over het heroïsche beleg van 1574. Tenslotte bespreekt Eekhout pogingen om op nationaal niveau een verhaal van de oorlog te vertellen door middel van objecten. De oorlogstroeieën in de Ridderzaal zijn daarvan een beroemd voorbeeld.

Die laatste, bovenregionale dimensie raakt ook aan een tweede belangrijke bijdrage van dit boek: de geografische spreiding en vergelijking tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden. Weliswaar komen de Habsburgse provincies er wat bekaaidier vanaf dan die van de Republiek, toch weet Eekhout mooie verbanden te leggen tussen regio's die al te lang gescheiden onderzoeksterreinen voor (kunst)historici zijn geweest. Zo maakt ze inzichtelijk dat het Twaalfjarig Bestand zowel in Noord als Zuid de katalysator was voor de ontwikkeling van contrasterende oorlogscanons.

Ten derde doet dit boek een prijzenswaardige poging tot een *longue-durée*-aanpak van herinneringsgeschiedenis. Met name hoofdstuk 5 nodigt de lezer uit de veranderende rol van oorlogsmemorabilia te waarderen door in te gaan op de herdenkingscultus na 1648. In

de epiloog trekt Eekhout de lijnen nog verder door met een vergelijking met de Tweede Wereldoorlog en haar nasleep in Nederland. Deze reflectie op de hedendaagse omgang met oorlogsverleden roept ook de vraag op naar de behoefte tot uitwissen, onderdrukken of vergeten van herinneringen. Over die laatste thematiek heeft *Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog* wat minder te zeggen, misschien omdat het niet zo voor de hand ligt een onderzoek te doen naar voorwerpen die er niet (meer) zijn. Toch bestaan er enkele voorbeelden. In 1584, bijvoorbeeld, werd het hoofd van de geëxecuteerde Balthasar Gérard naar Keulen gesmokkeld waar het jarenlang werd vereerd als relik. In de zeventiende eeuw verdwijnt de schedel geruisloos uit de bronnen. Waarom gebeurde dat? Veranderde wellicht het verhaal dat katholieken over de oorlog wilden vertellen waardoor eens gekoesterde objecten een nieuw selectieproces ondergingen? *Memorabilia van de Tachtigjarige Oorlog* biedt ook zonder expliciete aandacht aan dit soort zuiveringsoperaties een ware *Fundgrube* voor onderzoekers. Hoewel de auteur benadrukt dat haar overzicht allesbehalve volledig is, zullen historici en kunsthistorici dankbaar gebruik maken van de rijkdom aan verzamelde voorwerpen in dit boek en hun vakkundige behandeling door Marianne Eekhout.

Geert Janssen, Universiteit van Amsterdam